

Veronika Kubánková - Piesňou proti chaosu: DILLO - Lucia Nimcová, Sholto Dobie

Počas jednej z nekonečných jazd bratislavskou MHD som si pre zmenu nenasadila slúchadlá, bolo to v období tesne pred koronovým šialenstvom. Počúvaním pípania dverí, klopkania podpätkov a útržkov rozhovorov tínedžerov som sa necítila ochudobnená, práve naopak. Celoživotným intenzívnym konzumovaním hudby som sa od nej vzdialila, už nepasovala na takú či onakú náladu, akoby som musela nanovo objaviť podstatu vo zvukoch, ktoré sú jej počiatkom. Práve terénne nahrávky a experimentálne reflexie prírodných zvukových prostredí zdvíhajú súčasnú vlnu nového počúvania, ktorá so sebou nesie pôvodné východiská a silnú orientáciu na prítomný okamih. Mikrofóny prispôsobené najchúlostivejším frekvenciám prenášajú malé zvukové mikrosvety a aj na Slovensku sa im venuje label Lom a experimentálne nahrávky vydavateľstva Mappa Editions.

Umelkyňa Lucia Nimcová sa pri svojom dlhoročnom a stále pretrvávajúcom výskume živej kultúry Rusínov na západnej Ukrajine vyjadrila, že v piesňach, tzv. khronikách, zaspievajú to, čo by v rozhovore nepovedali. Spolu so škótskym hudobníkom Sholtom Dobieom od roku 2014 aktívne buduje doteraz neexistujúci a komplexný archív obsahujúci okrem fotografií a filmovej ľudovej opery Bajka aj album DILLO, pomenovaný po slávnom ukrajinskom denníku zakázanom po vpáde Červenej armády. Štyri skladby sú nepretržitým tokom dedinského ruchu, ktorého je spev organickou a neoddeliteľnou súčasťou. Prinášajú pocit exkluzivity, vzácneho náhľadu do prežívania a súkromia Rusínov a Rusíniek, uzavretej komunity spievajúcej svoje osudy ako dar za trezivosť a preukázanie úcty. V textoch obsahujúcich explicitné surové násilie, sexuálne a humorné historky či tragické straty blízkych presakuje cez zdanlivo hrubú nepriepustnú šupku dužinaté jadro rusínskej menšiny. Kmeňovými bunkami pamäte sú ženy, pretože prežili vojny i hladomor, kopali si vlastné hroby a i napriek tomu sa v skladbách ozýva ich smiech. Refazec piesní, či v tomto prípade aj hovoreného slova a spevných mantier, sa vinie orálnou tradíciou, prirodzene vyvinutou formou bezpečného šírenia často osočovanej a zatracovanej kultúry. Rusínsky naratív nikdy nezapadal do vylešteného a vykosteného folklóru, ktorý sa i v mnohých iných národoch vyťahuje ako žolík na posilnenie domáceho nacionalizmu.

Rodená Rusínka Lucia Nimcová je úspešná fotografka a rovnako i hudobné zachytenie v DILLO má istý obrazný charakter. Bzučanie múch, pokrikovanie na neposlušnú kravu, trieskanie náradia a poľnohospodárskych strojov nie sú však len kulisou či pozadím. Terénne nahrávky a etnologické zaznamenávanie živého a autentického folklóru splyývajú v ucelenú umeleckú interpretáciu. Komplexnosť a jedinečnosť prostredia je vrytá do spevných prednesov, ktoré prichádzajú znenazdajky, niekedy potichu, inokedy v plnej sile a intenzite. Ani neznalosť rusínčiny nemusí byť prekážkou, porozumenie utrpeniu, posmešnej ľahkovážnosti a vedomiu vlastnej, veľakrát pošliapanej hodnoty je univerzálne a prítomné v nespútanosti jazykového i spevného prejavu.

DILO nie je skanzenom folklóru vďaka tomu, že ku nemu tvorcovia nepristupujú s vopred vrytou predstavou o tom, ako by mal vyzerať. Zvukové zastavenia po dedinách v horách Karpát plynú vlastným prúdom a zvuk vody ich všetky prepája a sceľuje. Rovnako aj industriálny hluk, či už plechový v prvej, alebo hutný a zlovestný v ostatných skladbách, neohrozuje náhodné prehovory, zvonce či pískanie píšťaliek. Každý zvuk, i nepatrný crkot neznámej tekutiny, je súčasťou nevyspytateľného hudobného prostredia, ktoré nás pri počúvaní neustále drží v danom momente, v kuchyni za stolom čakajúc, čo príde ďalej.

Rituálna podstata spevov khroník tkvie skôr v rytme reči ako v melódii a tiež v úžasnej schopnosti najstarších obyvateľov a obyvateľiek pamätať si texty aj polhodinových piesní. Skladby neohraničuje časová postupnosť, v ich jadre sa nenútené striedajú ako na návšteve mužské i ženské hlasy s husľami a ninerou. Odolnosť a schopnosť napredovať životom i kolenačky prýšti v nahrávkach z bezprostrednej blízkosti a počúvaním tak neopakovateľného obsahu sa zároveň vynára otázka jeho zachovania. Tieto piesne sa spievajú vtedy, keď má niekto chuť si ich zaspievať. Ich surová intimita dokazuje, že je možné zachytiť nepominuteľné v pominuteľnosti okamihov, ktoré sa nikdy rovnako nezopakujú. Improvizovať pri speve je povolené, pretože do khroník sa silno otláča práve osobná skúsenosť spievajúcich. Krehkosť nahrávky možno vnímať aj ako predtuchu straty či výzvu. Zaspievaním do vetra sa môže pieseň stratiť v čase, tak ako nám unikajú a unikli toľké ďalšie.

Luciu Nimcovú mnohé pesničky naučila mama, spolu so sestrou ich občas nútila spievať vo vlaku a na svadbách počula tie živelné a vulgárne spievať až po piatej ráno. Aj u mojej prababky v kuchyni zneli piesne o Turkoch, či o objednanej vražde neznámej Kataríny. Podobnú skúsenosť mám i s dedkom a spievaním vo vlaku. Po odchode takýchto kmeňových členiek a členov rodín a spoločenstiev akoby mnohokrát vyschol živý prameň.

Rusínska hudobná kultúra zachytená v DILO sa zdá byť neohrozená skostnatelými a dutými predstavami o folklóre. Po generácie uchováva piesne, ktoré majú hĺbku v temnote a bolesti, alebo sa tiež vysmieľujú bigotným predstavám o ženách a ich schopnostiach. Lucia Nimcová a Sholto Dobie zachytili zotrvačnosť skondenzovanú do štyroch skladieb, v ktorých sa spontánnosť khroník neohrozene stavia čelom ku vonkajšej nestabilite a chaosu.

<https://34.sk/piesnou-proti-chaosu>